

Баліна Світлана Никифорівна,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID 0000-0002-4046-1173

АКТИВНІСТЬ ПРОТИПРАВНИХ ЗАХОПЛЕНЬ І ПОГЛИНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ (РЕЙДЕРСТВА) В УКРАЇНІ ТА СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЇМ

У статті проаналізовано статистичні дані щодо стану й динаміки розвитку рейдерства в Україні, фактори, що ускладнюють визначення реальних масштабів протиправного захоплення та поглинання підприємств, стан правового забезпечення протидії рейдерству.

Зроблено висновок, що організація роботи зі збирання і моніторингу інформації про факти порушення прав інвесторів, незаконного поглинання та захоплення підприємств, її системне дослідження, використання комплексних статистичних даних буде сприяти розробленню превентивних заходів для запобігання загрозам рейдерства.

Ключові слова: рейдерство, протиправні захоплення і поглинання, динаміка зареєстрованих та направлених до суду кримінальних правопорушень, криміналізація рейдерства.

Проблеми захисту права власності в Україні від рейдерства не втрачають своєї актуальності. Саме рейдерство стало підґрунтям подальшого розвитку організованої злочинної діяльності і створює певні умови для легалізації отриманих від неї доходів. Масштаб протиправного захоплення власності загрожує не лише окремим галузям економіки, а й державі в цілому, оскільки погіршує інвестиційний клімат, знижує ефективність розподілу ресурсів та сприяє розвитку корупції.

Питанням сутності протиправного перерозподілу та відчуження власності (рейдерства) в Україні присвячена значна кількість наукових праць. Над проблемою рейдерства тривалий час дискутують десятки вчених юристів, економістів, науковців, представників судових і правоохоронних органів. Проте досі немає єдиного підходу до визначення поняття “рейдерство”, характеристики його суті, його розслідування; недостатньо вивчено реальний стан, динаміку та тенденції розвитку протиправних захоплень і поглинань в Україні, відсутній системний комплексний підхід щодо механізму протидії рейдерству тощо.

Статистика свідчить про те, що суми збитків, спричинені рейдерськими захопленнями в Україні, значно перевищують показник у 500 млн гривень на рік [1, с. 13]. Проте в умовах українських бізнес-реалій прибутковість здійснення рейдерських “атак”, як правило, становить від 300 до 2000 % [2, с. 30].

За результатами експертного дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією разом з юридичною фірмою “Василь Кісіль і Партнери”, інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України у другій половині 2021 року знизився з 2,84 бала до 2,73 бала з 5 можливих [3].

Спроби рейдерського захоплення активів не тільки вітчизняних, а й іноземних інвесторів в Україні, на жаль, непоодинокі. Неможливість захистити права інвесторів від рейдерських атак значною мірою пояснюють, чому у 2020 році іноземні компанії вивели інвестиції на 868 млн дол. – рекордний рівень відпливу із України прямих іноземних інвестицій [4].

За останні 6 років в Україні відбулося більше 3 тисяч протиправних захоплень і поглинань, щорічно переоформлюють близько 400 компаній. У 2020 році в Україні ставалося в середньому 75 рейдерських захоплень щомісяця. З 2014 р. частота махінацій зростає. За даними платформи відкритих даних Оpendatabot, найчастіше рейдери діють у Києві та Київській області, тут за останні 5 років зафіксовано 412 атак. Потім – Дніпропетровська та Львівська області [5]. Внаслідок недостатньої захищеності власників нерухомості та корпоративних прав від злочинних дій, підприємці змушені витратити значні додаткові ресурси для відстоювання своїх прав та інтересів. За даними International Property Rights Index (Міжнародний індекс прав власності), у 2019 році за якістю системи захисту прав власності Україна посіла 109 місце з 129 досліджуваних країн, у 2020 р. – 105, у 2021– 106 місце [6].

Міжнародний центр перспективних досліджень серед значної кількості проблем різноманітного характеру, які потребують вирішення у процесі реалізації дерегуляційної реформи в Україні, теж виділяє низький рівень специфікації та захищеності прав власності та суттєвий рівень рейдерства. Це спонукає підприємців до використання різних тіньових схем “страхування” своєї власності, що в кінцевому результаті призводить до відмови підприємств від активної інвестиційної діяльності та укладання довгострокових контрактів [7].

Визначення реального стану й масштабів рейдерства в Україні, його активності ускладнюється тим, що зведеної офіційної статистики злочинів, пов’язаних із цим явищем, на сьогодні не існує. Досі державні органи не володіють достовірними даними щодо стану і динаміки розвитку рейдерства. Узагальнена статистика рейдерства не ведеться, а дані, що можуть прямо чи опосередковано свідчити про рейдерські захоплення, які розрізнені між різними державними органами та не узгоджуються між собою. Як наслідок, у суспільства відсутня можливість оцінити й виміряти ефективність антирейдерських ініціатив. У свою чергу, це посилює невдоволення громадян та бізнесу і відлякує потенційних інвесторів.

Проте варто зазначити, що платформа відкритих даних Opendatabot оцінила динаміку поширення рейдерства в Україні на підставі кількості зареєстрованих кримінальних проваджень за статтями 205-1, 206 та 206-2 Кримінального кодексу України (далі – КК України) за рік та кількості справ, що розглядаються в судах. Статистика рейдерських захоплень в Україні демонструє не лише масштаби проблеми, але, що більш важливо, показує тенденцію до зростання. Щороку кількість рейдерських атак в Україні зростає, а кількість справ, що доходять до суду, складає менше 43 % таких випадків. За останні п’ять років спостерігалась

така динаміка кримінальних проваджень стосовно рейдерство: 2015 р. – 290; 2016 р. – 433; 2017 р. – 563; 2018 р. – 500; 2019 р. – 766; 2020 р. – 849. Таким чином, за даними Опендатабот, кількість кримінальних проваджень, відкритих за фактами рейдерства, зросла майже у 3 рази: з 290 справ за 2015 рік до 849 – у 2020 році, й тенденція до збільшення зберігається. За 2021 рік в Україні зафіксовано 466 нових рейдерських атак. Найвищу активність рейдерів за останні роки було зафіксовано саме у 2020 – 849 рейдерських захоплень. На сьогодні в Україні кожного дня відбувається щонайменше по два рейдерських захоплення [8].

За 10 місяців 2021 року зафіксовано 614 рейдерських атак. Це на 18 % менше, ніж за відповідний період минулого року. Від травня кількість рейдерських атак щомісяця зменшується. Якщо на початку року фіксувалося в середньому 70 справ про рейдерство на місяць, то у жовтні 2021 – лише 17. Утім, до суду також доходить менше справ, ніж за відповідний період торік. У 2020 р. до суду доходило 45 % від усіх проваджень щодо рейдерства, у цьому році – 36 % [5].

Найчастіше в суді розглядаються справи, що стосуються статті 205-1 КК України, – підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців. У 2020 р., за повідомленням міністра юстиції Д. Малюська, число спроб рейдерства через внесення змін до державних реєстрів тільки за час карантину зросло майже у 16 разів [9]. За статтею 205-1 у 2021 р. обліковано 416 справ, з них до суду направлено 216.

Провадження, пов'язані з 206 статтею КК України, – протидія законній господарській діяльності, та 206-2 КК України – протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації – до суду майже не доходять. За статтями 206 й 206-2 сумарно було відкрито 198 проваджень, до суду дійшли лише 6 [5].

Динаміка зареєстрованих та направлених до суду кримінальних правопорушень за статтями 205-1, 206, 206-2 КК України за останні сім років представлена у табл. 1, яка складена за даними Генеральної Прокуратури України на підставі щорічного Єдиного звіту про кримінальні правопорушення (форма № 1) [10].

Таблиця 1

Кількість зареєстрованих та направлених до суду кримінальних правопорушень, вчинених за статтями 205-1, 206, 206-2 Кримінального Кодексу України за 2015–2021 роки

За ст. 205-1 КК України “Підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців”	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (січень– жовтень)
1. Обліковано кримінальних правопорушень	140	228	292	269	478	635	416
З них:							
Направлено до суду з обвинувальним актом	66	125	162	160	181	233	122
% направлених до суду з обвинувальним актом	47,1	54,8	55,5	59,5	37,9	60,0	51,9
Направлено до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності	1	5	7	26	41	146	94

За ст. 205-1 КК України “Підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців”	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (січень– жовтень)
<i>% направлених до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності</i>	0,7	2,2	2,4	9,7	8,6	23,0	22,6
Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	20	19	18	34	38	38	27
<i>% кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито</i>	14,3	8,3	6,2	12,6	7,9	6,0	6,5
У т.ч. за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	20	19	18	34	37	37	24
<i>% кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України (від кількості кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито)</i>	100	100	100	100	97,4	97,4	88,9
2. <i>% облікованих кримінальних правопорушень за ст. 205-1 від кількості кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності</i>	1,8	3,3	4,6	4,2	8,0	11,9	7,8
За ст. 206 КК України “Протидія законній господарській діяльності”							
1. Обліковано кримінальних правопорушень:	120	127	189	161	158	124	122
З них:							
Направлено до суду з обвинувальним актом	9	0	2	0	3	1	2
<i>% направлених до суду з обвинувальним актом</i>	7,5	0	1,0	0	1,9	0,8	1,6
Направлено до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності	0	0	0	0	0	0	0
<i>% направлених до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності</i>	0	0	0	0	0	0	0
Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	97	96	126	95	72	89	48
<i>% кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито</i>	80,8	75,6	66,6	59,0	45,6	71,8	39,3
У т.ч. за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	97	96	126	95	71	37	47
<i>% кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України (від кількості кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито)</i>	100	100	100	100	98,6	98,9	97,9

За ст. 205-1 КК України “Підроблення документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців”	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (січень– жовтень)
2. % облікованих кримінальних правопорушень за ст. 206 від кількості кримінальних правопо- рушень у сфері господарської діяльності	1,6	1,8	3,0	2,5	2,2	2,3	1,4
За ст. 206-2 КК України “Про- типравне заволодіння майном підприємства, установи, органі- зації”							
1. Обліковано кримінальних пра- вопорушень:	30	78	82	70	130	90	76
З них:							
Направлено до суду з обвину- вальним актом	1	2	4	3	5	0	4
% направлених до суду з обви- нувальним актом	3,3	2,6	4,9	4,3	3,8	0	5,3
Направлені до суду з клопотан- ням про звільнення від кримі- нальної відповідальності	0	0	0	0	0	0	0
% направлених до суду з клопо- танням про звільнення від кримі- нальної відповідальності	0	0	0	0	0	0	0
Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	8	14	17	26	18	19	3
% кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито	0	17,9	20,7	37,1	13,8	21,1	3,9
В т.ч. за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України	8	14	17	26	17	19	3
% кримінальних правопорушень, у яких провадження закрито за п.п. 1, 2, 4, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України (від кількості кри- мінальних правопорушень, у яких провадження закрито)	100	100	100	100	94,4	100	100
2. % облікованих кримінальних правопорушень за ст. 206-2 від кількості кримінальних правопо- рушень у сфері господарської діяльності	0,4	1,1	1,3	1,1	2,2	1,7	1,4

Дані табл. 1 свідчать, що найбільшу кількість кримінальних правопорушень за ст. 205-1 КК України було зареєстровано в 2020 р. – 635, найменшу – у 2015 р. – 140, а відсоток облікованих кримінальних правопорушень за ст. 205-1 від кількості кримінальних правопорушень, зареєстрованих у сфері господарської діяльності, зріс з 1,8 у 2015 р. до 11,9 у 2020 р. За 10 місяців 2021 р. показник складає 7,8 %. За ст. 206 КК України найбільша кількість кримінальних правопорушень спостерігалась у 2017 р. – 189, а найменша – у 2015 р. – 120. Відсоток

облікованих кримінальних правопорушень за ст. 206 КК України від кількості кримінальних правопорушень, зареєстрованих у сфері господарської діяльності, зріс із 1,6 до 2,3. За 10 міс. 2021 р. – 1,4 %. За ст. 206-2 КК України найбільша кількість кримінальних правопорушень спостерігалась у 2019 р. – 130, найменша у 2015 р. – 30. Відсоток облікованих кримінальних правопорушень за ст. 206 -2 КК України від кількості кримінальних правопорушень, зареєстрованих у сфері господарської діяльності, зріс з 0,4 у 2015 р. до 1,7 у 2020 р. За 10 міс. 2021 р. цей показник склав 1,4.

Відсоток кримінальних правопорушень, у яких провадження, направлені до суду з обвинувальним актом, в середньому за період 2015–2020 рр. складає за статтею 205-1 КК України – 52,5 %, за ст. 206 КК України – 1,8%, 206-2 КК України – 3,1 % від відповідної кількості облікованих за цими статтями кримінальних правопорушень.

Тобто кримінальні правопорушення за ст. 206, 206-2 КК України майже не доходять до суду, а за ст. 205-1 КК України доходить трохи більше половини. Крім того, відсоток проваджень, направлених до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 205-1 КК України, у середньому за період 2015–2020 рр. складав – 7,7 %, а переважна більшість таких проваджень, направлених до суду, була зафіксована у 2020 р. – майже чверть від усіх облікованих за ст. 205-1 КК України кримінальних правопорушень (у 2015 р. процент таких проваджень, направлених до суду, складав менше одиниці – 0,7 %). За 10 міс. 2021 р. відсоток зазначених проваджень за ст. 205-1 КК України склав – 22,6. За ст.ст. 206, 206-2 КК України проваджень, направлених до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, не спостерігалось.

За період 2015–2020 рр. кількість кримінальних правопорушень, у яких було закрито провадження, за ст. 205-1 КК України та 206-2 КК України збільшилась порівняно з 2015 р., але за ст. 206 КК України дещо зменшилась. Проте кількість кримінальних правопорушень у відсотковому відношенні поступово знижується за ст. 205-1 КК України з 14,3 у 2015 р. до 6,0 у 2020 р. (за 10 міс. 2021 р. – 6,5 %). За ст. 206-2 КК України кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито, і в кількісному, і у відсотковому відношенні зросли: з 0 % у 2015 р. до 21,1 % у 2020 р. (а за 10 міс. 2021 р. цей показник склав 3,9 %). За ст. 206 КК України кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито, і в кількісному, і у відсотковому відношенні дещо зменшились порівняно з 2015 р.: з 80,8% до 71,9% у 2020 р. (за 10 міс. 2021 р. цей показник склав 39,3%). У середньому протягом періоду, що розглядається, було закрито провадження у 9,2 % кримінальних правопорушеннях за ст. 205-1 КК України, за ст. 206 КК України – більше половини (53,1 %), за ст. 206-2 – 18,2 %.

Майже всі закриті провадження кримінальних правопорушень за ст.ст. 205-1, 206, 206-2 КК України були закриті за відсутністю події кримінального правопорушення або встановлення відсутності в діянні складу кримінального правопорушення тощо. У результаті значна кількість випадків рейдерства переходить у господарську юрисдикцію. Незначний відсоток кримінальних правопорушень за ст. 206, 206-2 КК України, які доходять до суду (як відзначалось вище – не більше 3 %), свідчить і про некваліфіковану роботу сторони обвинувачення по збору

доказів, одночасно адвокати рейдерів успішно захищають своїх клієнтів, користуючись помилками слідства.

Офіс ефективного регулювання BRDO, досліджуючи динаміку рейдерських захоплень, наголошує, що збільшення або зменшення масштабів рейдерства в Україні не може базуватися суто на кількості кримінальних проваджень за “рейдерськими” статтями КК України. Зміни динаміки рейдерства в бік збільшення або зменшення не можна робити без урахування показників діяльності Колегії Міністерства юстиції України з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб’єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції. Динаміка рейдерства може простежуватися і за кількістю судових рішень у справах про оскарження реєстраційних дій, що розглядаються місцевими адміністративними, господарськими та загальними судами, а також кількості поданих скарг до Ради бізнес-омбудсмена, яка представляє і захищає інтереси бізнесу у державних органах, та звернень до Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту прав інвесторів тощо. Пропонується в основу розрахунку динаміки поширення рейдерства в Україні та ефективності роботи державних органів покласти комплексні статистичні дані щодо кількості вчинених та скасованих реєстраційних дій, а також розгляду звернень громадян або бізнесу відповідними державними органами та інституціями [11]. Проте необхідно зазначити, що на кількість поданих заяв може впливати безліч суб’єктивних чинників протягом року (наприклад, початок карантинних обмежень тощо) і це потрібно враховувати.

Таким чином, виявлення основних тенденцій розвитку рейдерства в Україні, масштабів його поширення в значній мірі ускладнюється відсутністю статистичних даних щодо кількості та інтенсивності здійснених рейдерських атак. Тому організація роботи зі збирання і моніторингу інформації про факти порушення прав інвесторів, незаконного поглинання та захоплення підприємств, її системне дослідження, використання комплексних статистичних даних буде сприяти розробленню превентивних заходів для запобігання загрозам рейдерства.

За приблизними підрахунками в Україні нині нараховується кілька сотень нормативно-правових актів різної юридичної сили та суб’єктів їх прийняття, які тією чи іншою мірою стосуються вирішення проблем протидії рейдерству [12]. Аналіз чинного законодавства України свідчить, що, окрім ознаки різногалузевості, антирейдерському законодавству також притаманні різнооб’єктність його формування та різна юридична сила актів, що складають його структуру. Це Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Земельний кодекс України, Кримінальний кодекс України, низка законів України щодо протидії рейдерству, постанови нормативного характеру Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі нормативні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади тощо.

На практиці дуже важко розмежувати цивільно-правові та кримінально-правові відносини у цій сфері, чим користуються рейдери для ухилення від кримінальної відповідальності за свої дії (рейдери надають напад зовнішню подібність законності дій). Взагалі у КК України відсутня кримінально-правова норма, яка

б встановлювала кримінальну відповідальність безпосередньо за рейдерство. Одночасно КК України встановлює кримінальну відповідальність за діяння, які використовуються при рейдерських захопленнях. Законом України від 10 жовтня 2013 року “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” доповнено КК України статтями 205-1 “Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців”, 206-2 “Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації”.

Слід зазначити, що започаткована останніми роками суттєва новелізація антирейдерського законодавства ще не дала бажаного кумулятивного ефекту. Відкритим поки залишається і питання щодо криміналізації рейдерства як такого.

Правозастосовна практика в Україні свідчить, що дії рейдерів можуть бути кваліфіковані за такими статтями Кримінального кодексу України: стаття 190 “Шахрайство”, стаття 191 “Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем”, стаття 205-1 “Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців”, стаття 206 “Протидія законній господарській діяльності”, стаття 206-2 “Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації”, стаття 358 “Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів”, стаття 365-2 “Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги”, а також за іншими статтями Кримінального кодексу України в залежності від способів, що застосовуються рейдерами для захоплення підприємств або їх активів. Таким чином, низка норм кримінального законодавства містить ознаки кримінальних правопорушень, які можна трактувати як протиправне позбавлення права власності на майно. Така кваліфікація пояснюється тим, що у Кримінальному кодексі України відсутня стаття, що встановлює відповідальність за рейдерство, яке не визначено у КК України як окреме кримінально-каране діяння. Кримінально-правова кваліфікація тільки одних дій рейдерів не може забезпечити ефективну кримінально-правову охорону власності юридичних осіб, оскільки рейдерство як суспільно небезпечне діяння знаходиться за межами кримінально-правових заборон.

Протиправні дії, що використовуються в ході рейдерської атаки, підпадають під різні статті КК України, які складно об’єднати наміром, спрямованим на встановлення контролю щодо підприємства або його активів або на його ліквідацію з подальшим продажем, оскільки відсутній самостійний склад злочину – “рейдерство”. Крім цього, статті, за якими в правозастосовній практиці кваліфікуються дії рейдерів, не дозволяють виділити специфічні ознаки рейдерства. Наслідком таких обставин є неефективність розслідування справ, пов’язаних із рейдерством. За кожною окремою статтею КК України відкривається окреме кримінальне провадження. Нерідко ці провадження проводяться за різними органами досудового розслідування. Кожен слідчий розслідує злочин лише за своїм провадженням і лише в частині тієї статті, за якою його відкрито. Рейдерські дії не постають як єдиний ланцюг послідовних цілеспрямованих суспільно небезпечних діянь, а

розглядаються як наслідки ринкових поглинань та окремих непов'язаних зловживань з боку чиновників органів державної влади.

У зв'язку з цим, розслідування рейдерських захоплень наражається на серйозні труднощі, оскільки слідство змушене одночасно розглядати велику кількість злочинів, що кваліфікуються за різними статтями КК України, і об'єднати їх єдиним злочинним наміром вкрай складно. Крім того, необхідно взяти до уваги, що в умовах нашої дійсності рейдерські дії пов'язані з підкупом великої кількості посадових осіб, правоохоронних, податкових, реєструючих та інших державних органів, суддів. Тому рейдерство являє собою злочин, вчинений великою групою осіб, об'єднаних єдиним злочинним наміром. У зв'язку з цим, існує необхідність формування та внесення до КК України самостійного складу злочину, доповнення його статтею, яка встановлює відповідальність безпосередньо за рейдерство і зі строками покарання, що співрозмірні з суспільною небезпекою

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антирейдерство. Захист агробізнесу. К.: Вид. дім “КІЙ”, 2017. 176 с. URL: <https://lawyers.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/Antirei-derstvo.-Zahist-agrobiznesu.pdf> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Бурбело О.А., Рамазанова С.К., Заєць О.М. та ін. Економічна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз: колективна монографія / за наук. ред. О.А.Бурбело, С.К. Рамазанова. Сєвєродонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. 285 с.
3. Бізнес погіршив оцінку інвестиційного клімату в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/12/15/680704/> (дата звернення: 06.10.2021).
4. Чому Україні не потрібен кращий клімат для залучення інвестицій. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/18/673943/> (дата звернення: 12.10.2021).
5. Кількість рейдерських атак зменшилася майже на 20%. URL: <https://opendatabot.ua/ru/analytics/raiders-2021-3> (дата звернення: 15.10.2021).
6. The International Property Rights Index (IPRI). URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/> (дата звернення 14.05.2021).
7. Реформа дерегуляції потребує “регуляторної гільйотини”. URL: <http://icps.com.ua/reforma-derehulyatsiyi-potrebu-rehulyatornoyi-hilyotyuni/> (дата звернення: 17.05.2021).
8. Рейдерство в Україні. URL: <https://opendatabot.ua/open/raiders> (дата звернення: 14.05.2021).
9. Число спроб рейдерства за час карантину зросло у 16 разів, – голова Мін'юсту Малюська. URL: <http://antiraider.ua/news/chislo-popytok-reyderstva-za-vremya-karantina-vyroslo-v-16-raz-glavaminyusta-malyuska/> (дата звернення: 14.05.2021).
10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–грудень 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 10 міс. 2021 (форма № 1). Генеральна Прокуратура України. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820 (дата звернення: 12.10.2021).
11. Чи дійсно в Україні зростає кількість рейдерських атак? URL: <https://brdo.com.ua/analytics/chy-dijсно-v-ukrayini-zrostaye-kilkist-rejderskyh-atak/> (дата звернення: 14.05.2021).
12. Кушерець Д.В. Протидія рейдерству: аналіз законодавчого поля. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. 2012. Вип. 20. С. 161–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2012_20_26 (дата звернення: 15.10.2021).

REFERENCES

1. Antyreiderstvo. “Antyreiderstvo”. Zakhyst ahrobiznesu. K.: Publ. “KYI”, 2017. 176 p. URL: <https://lawyers.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/Antirei-derstvo.-Zahist-agrobiznesu.pdf> (Date of Application: 12.10.2021) [in Ukrainian].

2. *Burbelo O.A., Ramazanova O.M., Zaiets O.M.* etc. (2015). *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva v umovakh reyders'kykh zahroz*. "Economic security of the enterprise in the conditions of raider threats": a collective monograph ed. O.A.Burbelo, S.K. Ramazanova. Sievierodonetsk: Publ. SNU V. Dalia. 285 p. [In Ukrainian].

3. *Biznes pohirshyv otsinku investytsiinoho klimatu v Ukraini*. "Business has worsened the assessment of the investment climate in Ukraine". URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/12/15/680704/> (Date of Application: 06.10.2021) [In Ukrainian].

4. *Chomu Ukraini ne potriben krashchy klimat dlia zaluchennia investytsii*. "Why Ukraine does not need a better climate to attract investment". URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/18/673943/> (Date of Application: 12.10.2021) [In Ukrainian].

5. *Kilkist reiderskykh atak zmnshylasia maizhe na 20%*. "The number of raider attacks decreased by almost 20%". URL: <https://opendatobot.ua/ru/analytics/raiders-2021-3> (Date of Application: 15.10.2021) [In Ukrainian].

6. *The International Property Rights Index (IPRI)*. URL: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/>(Date of Application: 14.05.2021) [In English].

7. *Reforma derehuliyatsii potrebuie "rehuliyatornoi hilyotynty"*. "Deregulation reform requires a "regulatory guillotine." URL: <http://icps.com.ua/reforma-derehuliyatsiyi-potrebu-rehuliyatornoyi-hilyotynty/> (Date of Application: 17.05.2021) [In Ukrainian].

8. *Reiderstvo v Ukraini*. "Raiding in Ukraine". URL: <https://opendatobot.ua/open/raiders> (Date of Application: 14.05.2021) [In Ukrainian].

9. *Chyslo sprob reiderstva za chas karantynu zroslo u 16 raziv, – holova Miniustu Maliuska*. "The number of raid attempts during the quarantine has increased 16 times", – the head of the Ministry of Justice Maliuska. URL: <http://antiraider.ua/news/chislo-popytok-reyderstva-za-vremya-karantina-vyroslo-v-16-raz-glava-minyusta-malyuska/> (Date of Application: 14.05.2021) [In Ukrainian].

10. *Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 10 mis. 2021*. "The only report on criminal offenses for January-December 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 10 months" (form No. 1). General Prosecutor of Ukraine. Statistical information on the state of crime and the results of prosecutorial and investigative activities. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820 (Date of Application: 12.10.2021) [In Ukrainian].

11. *Chy diisno v Ukraini zrostaie kilkost reiderskykh atak?* URL: <https://brdo.com.ua/analytics/chy-diisno-v-ukrayini-zrostaie-kilkost-reiderskykh-atak/>(Date of Application: 14.05.2021) [In Ukrainian].

12. *Kusherets D.V.* (2012). *Protydiia reiderstvu: analiz zakonodavchoho polia*. "Countering raiding: analysis of the legislative field". Scientific journal of NPU M.P. Drahomanova. Seriya 18: *Ekonomika i pravo*. Iss. 20. P. 161–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2012_20_26 (Date of Application: 15.10.2021) [In Ukrainian].

UDC (343.85: 340.13): 343.37

Balina Svitlana,

Candidate of Economical Sciences, Senior Researcher, Leading Researcher,
State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-4046-1173

ACTIVITIES OF ILLEGAL TAKEOVERS AND MERGERS OF ENTERPRISES (RAIDING) IN UKRAINE AND THE STATE OF REGULATORY-LEGAL SUPPORT FOR COUNTERING THEM

This scientific article analyzes the statistical data on the state and dynamics of corporate raid in Ukraine, factors that complicate determining the actual scale of corporate merge and takeover of enterprises, the state of legal support to combat corporate raid.

Raiding is one of the strongest threats to property rights, as it worsen the investment climate, reduce the efficiency of resource allocation and promote corruption. Over the past 6 years, more than 3,000 illegal takeovers and takeovers have taken place in Ukraine, and about 400 companies are re-registered annually. In 2020, there were an average of 75 illegal takeovers and takeovers per month in Ukraine. According to the International Property Rights Index, in 2019 Ukraine ranked 109th out of 129 countries surveyed in terms of the quality of property rights protection system, in 2020 – 105th place, in 2021 – 106th. Due to the lack of protection of property owners and corporate rights from criminal acts, entrepreneurs are forced to spend significant additional resources to defend their rights and interests.

Determining the real state and scale of raiding in Ukraine, its activity is complicated by the fact that generalized statistics of raiding are not kept, and data that may directly or indirectly indicate raider seizures, differentiated between different government agencies and inconsistent with each other. Open data platforms propose to assess the dynamics of the spread of raiding in Ukraine based on the number of registered criminal proceedings under Articles 205-1, 206 and 206-2 of the Criminal Code of Ukraine and the number of cases sent to court. The article presents the dynamics of the number of registered and sent to court criminal offenses committed under Articles 205-1, 206, 206-2 of the Criminal Code of Ukraine for 2015-2021 in a table compiled according to the Prosecutor General's Office of Ukraine.

An analysis of the state of legal support for counteracting raiding shows that the significant amendment of anti-raider legislation initiated in recent years has not yet yielded the desired cumulative effect. The issue of criminalizing raiding as such remains open.

Illegal actions used in raiding fall under various articles of the Criminal Code, which are difficult to combine with the intent to establish control over a company or its assets or to liquidate it with resale, because there is no independent corpus delicti – “raiding”.

Under each separate article of the Criminal Code there is a separate criminal proceeding. Often these proceedings conducted by different bodies of preliminary investigation. Each investigator investigates the crime only in his own proceedings and only in that part of the article under which it is opened. Raider actions do not become a single chain of successive purposeful socially dangerous actions, but they viewed as the result of a market seizure and individual unrelated abuses by officials. In this regard, the investigation of raids is facing serious difficulties, as the investigation is forced to simultaneously consider a large number of crimes classified under different articles of the Criminal Code of Ukraine, and combine them with a single criminal intent is extremely difficult. In addition, it should be borne in mind that in our reality, raiding actions involve bribing a large number of officials, law enforcement, tax, registration and other government agencies, and judges. Therefore, raiding is a crime committed by a large group of people united by a common criminal intent.

The article proposes to establish criminal liability directly for raiding as an independent corpus delicti, to make the terms of punishment for it singing commensurate with the public danger of raiding.

Keywords: raiding, illegal merge and takeovers, dynamics of registered and sent to court criminal offenses, criminalization of raiding.

Отримано 02.12.2021